

Modern asztrológia és „new age”

*

Összeállította: Orvos Levente
IV. évf. teológus - Veszprém, 1999.

A New Age (Új Kor) ideológusai napjainkban töretlen erővel egy bizonyos döntő korszakváltást hirdetnek, amely azért fog bekövetkezni, mert a Nap most lép a „Halak” csillagképéből a „Vízöntő” csillagképébe¹. „A most végződő, vagy már bevégződött Halak kora egybeesik a kereszténység 2000 évével”, így a Vízöntő kor eljövetele egyben a kereszténység végét is jelenti. Tudjuk viszont, hogy az európai kultúra alapvetően keresztény gyökerű, ezzel együtt tehát túlhaladottá válik majd ez is - ha eddig még meg nem történt -, mint olyan dolog, ami az előző kor stílusjegyeit hordozza magán. Valóban így van? Tényleg ki kell vetköznünk eddigi önmagunkból? Éppen ezért, talán nem haszontalan áttekinteni miről is van szó.

Sajnos az „Új Kor”-ral foglalkozó keresztény kiadványok nagy része nem fektet elegendő súlyt a mozgalom *csillagászati* és *tudománytörténeti* alapjainak tárgyalására, feszegetésére - a szerzők többsége ui. lelkipásztori szempontból közelíti meg a problémát. Mindez persze nem baj, azonban lélektani és filozófiai kérdésekről nem érdemes addig beszélni, amíg nem tudjuk, vajon van-e valóságalapja az Új Kor eljövetelének, vagy sem. Erre másrészt azért is szükség van, mert a New Age ideológusok a „tudományos” megalapozottságot, oly mértékben megingathatatlanak és magától értetődőnek tekintik, hogy már nem is foglalkoznak tételeik szabatos bizonyításával, vagy legalábbis ismertetésével kiadványaikban. A tudományos megalapozás azért fontos, mert a modern embert vallási és bölcséleti érvekkel befolyásolni nem nagyon lehet. Talán a természettudománynak van még annyi tekintélye a mai *poszt*-keresztény és *posztmodern* társadalomban, hogy közvetítő közeg legyen az igazságkereső emberek között, vallásra és világnézetre való tekintet nélkül.

¹ A „korszakváltás” alapját egy a Földdel kapcsolatos csillagászati jelenség: az ún. *precessió* képezi. Ld. ezzel kapcsolatban pl. Csillagászati kisenciklopédia - szerk: Róka Gedeon és Kulin György, Gondolat, Budapest, 1969. 89-90. o.; Természettudományi Kisenciklopédia, Gondolat, 1983. 11-12. o.; Joachim Herrmann: Csillagászat, Springer-Verlag, 1996. - (SH atlasz), 62-63. o.; Csillagászati kislexikon/ A Tudás Könyvtára - ford. Schalk Gyula, Fiesta - Saxum, 1998. 177. o. Kevesen tudják, hogy az asztrológia nem merül ki a napi horoszkópok elkészítésében, hanem van egy ilyen, évezredre kiterjedő vetülete is, amely lényegében azonos oszlopokon áll, mint előbbi változata. C. G. Jung és A. Rosenberg által kidolgozott „világkorszakok” elmélet alapján a New Age ideológusok a következő korszakokat különböztetik meg: kb. Kr. e. 4350-2200-ig Bika korszak, kb. Kr. e. 2200-45-ig Kos korszak, 1950-ig pedig a Halak kora. E feltételezésnek több gyenge pontja is akad, amelyek tárgyalására most nincs lehetőségünk. A legdöntőbb hiányosságról - amely azonos magának az asztrológiának a problematikájával - majd a 2. fejezetben lesz szó.

² Bistey Zsuzsa: Vízöntőkori újjászületés, 13. o.

G. Danneels bíboros a New Age négy alappillérét³ különbözteti meg: a „tudományos” alépitményt, az új pszichológiát, a keleti vallásokat és az asztrológiát. Ezek közül az asztrológia foglalja el a legkiemeltebb helyet, mivel már részint magába foglalja az első két „pillért”, részint pedig mert az „asztrológiai konstelláció” szolgáltat alapot a fent említett korszakváltáshoz is. Nem túlzás tehát ha azt állítjuk, hogy az asztrológia a New Age lehetőség feltétele, e nélkül ui. a New Age egész rendszere a levegőben lógna. Ennek nyomán vizsgálódásunkat a teljesség igénye nélkül az asztrológia tárgyalására korlátozzuk.

A fentiek alapján ebben az írásban így azt tűztük ki célul, hogy az „Új Kor” mozgalmat természettudományos szempontból közelítjük meg, beleértve ebbe a történelmi kontextusba való helyezést is, mivel a témáról csak így kaphatunk - persze célkitűzésünk mértéke szerint - teljes képet. Elöljáróban azonban meg kell jegyezni, hogy e dolgozat egy kibővített vázlat, amely a téma esszenciáját tartalmazza. Hátránya éppen tömörségből fakad: nevezetesen, hogy az „emészthetőséghez” szükséges átvezető és magyarázó szövegek elmaradtak, vagy ha vannak is, azok nagyon rövidek. A történelmi rész egy kronologikus felsorolás, amely nem tartalmazza azokat a súlyozásokat és következtetéseket, amelyek ugyancsak nagyban segítenék a megértést. Mindezen hátrányok tudatában, mégis úgy gondolom, hogy sokaknak segítséget nyújthat e munka úgy saját maguk, mint mások meggyőzésében.

Asztrológia egykor és ma

Az ókori ember gondolkodását megérteni egy mai ember számára, nem könnyű feladat. Néhányan úgy gondolják, hogy az ember - mint olyan - egy történelmi és társadalmi kötődésektől mentes abszolút független létező, amely kiszabadulva a történelem és a társadalom „porhüvelyéből” gond nélkül megérti a múltat és a jövőt (vö. racionalista historizmus). Ez tévedés. Az emberhez ezek a dimenziók lényegileg hozzátartoznak. A nyelv például, amelyen gondolkodunk, írunk és beszélünk - hogy csak a leg-egyszerűbb példát említsük -, több ezer éves társadalmi produktum, amelyet csak egy nép, esetünkben a magyar nép beszél. Ez már egyfajta determináció, amely bizonyos fokig még a mai népektől is elválaszt bennünket. Eleve kudarcra van ítélve tehát minden olyan próbálkozás, amely ezeket a korlátokat nem véve kellőképpen figyelembe, a mai emberből kiindulva, a mai kor gondolkodásmódját, tudományos háttérismeretét és világnézetét - akár tudatlanul is - a múltba vetíti, s ez által egy letűnt kultúra emberét olyan tulajdonságokkal ruház fel, amely eredetileg nem volt sajátja. Ezt a hibát akaratlanul nagyon sokan elkövetik, nézetünk szerint ez az oka annak a téves hozzáállásnak is, amely egyenlőségjelet tesz a modern és az ókori asztrológia között.

A következőkben reményünk szerint fény derül az asztrológia e két fajtája közötti nem elhanyagolható lényegi különbségre, továbbá arra az eltérésre, amely még az ókorban is megkülönböztette a csillagjósolás fajtáit.

³ Godfried Danneels: Krisztus vagy a Vízöntő?, Bencés Kiadó, 1994. 26-32. o.

a) A babiloni természetes asztrológia

„Alig van a tudománytörténetnek még egy olyan fejezete, amelyben olyan mély szakadék volna a korról elfogadott általános kép és a között a valóság között, amely a forrásanyag részletes tanulmányozása során lassanként kibontakozik.” - írja a babiloni csillagászatban *Otto Neugebauer* az ókori matematika és csillagászat történetének egyik legnagyobb szaktekintélye „Egzakt tudományok az ókorban” c. művében⁴. Az ellentmondás a régmúlt hellenisztikus hagyományában gyökerezik, amelynek nyomán még a legutóbbi időkig is a mágiát és a számmisztikát tartották a babiloni tudomány irányító erőinek. Már *Epping* és *Kugler* múlt század vége felé történt felfedezései nyomán kezdett világossá válni, hogy „a babiloni csillagászatban a főszerepet a matematikai elmélet játszotta, ellentétben az észlelések igen szerény szerepével, amelyek mesés pontossága mindinkább csak legendának bizonyult.”⁵ A hagyományos elképzelések teljes revideálása azonban csak a matematikai szövegek 1929-ben történt megfajátása óta következett be. Nem kis mértékben befolyásolta még a korról alkotott képünket, az ún. *pánbabilon tan* is, amely 1900 és 1914 között főleg Németországban volt igen népszerű. Az elmélet meglehetősen rövid életű volt; az első világháború után teljesen eltűnt, mindamellett a Babilonnal foglalkozó irodalomra nagy hatással volt és van azóta is.⁶

Az asszír-babiloni asztrológiában tehát a matematikai gondolkodás foglalta el a fő helyet. Tévedés lenne azonban azt gondolni, hogy Babilonban létezett „vegytiszta”, mai értelemben vett matematikai csillagászat. Abban az időben még együtt kell említeni a vallást, a mágiát és a tudományt, hiszen ezek nem váltak még el élesen egymástól. Az asztronómia is együtt volt még a jelképes csillagtanal, vagy *szimbolikus asztrológiával*, amely inkább intuitív tudásnak és művészetnek, mint tudománynak tekinthető. Éppen ezért az ókori mágia kultúrtörténeti jelentőségét szem előtt tartva talán nem túlzás, ha a mágusok mesterségét - egy antropomorf kifejezéssel élve - a tudomány „gyermekkorának” tekintjük. Ebből alakult ki ui. később a geometriai és matematikai *csillagászat* tudománya, végül pedig a modern *asztrofizika*, amely az égitestek belső felépítésének és sugárzásának törvényeit kutatja. A mai csillagászati tankönyvek bevezetőjében rendszerint megemlítik az ókori asztrológiának ezt az érdekét.⁸

A babiloni csillagászok módszereit illetően meg kell említeni, hogy egyrészt jövődöléseik a modern asztrológiától eltérően csakis az uralkodó, valamint a birodalom sorsára vonatkoztak⁹, másrészt a *korszakalkotó konstellációkat* sem kizárólag az egyes vándorcsillagok és csillagképek állása alapján ítélték meg, mint ahogy azt ma csillagjós körökben szokás. A jövőre vonatkozó következtetéseikben fontos szerepe volt még a mindenkori társadalmi, gazdasági és politikai helyzetnek is. Az egyoldalú felfogásokkal szemben tehát fontos hangsúlyozni a babiloni mágusok jövődöléseiben a *csil-*

⁴ 109. o.

⁵ Uo.

⁶ Otto Neugebauer.: Egzakt tudományok az ókorban, Gondolat, 1984. 150. o.; A panbabilonizmus ismertetését és cáfolatát ld. Zubriczky Aladár Dr.: Jézus élete és a vallástörténet, Szent István Könyvek/1, Szent István Társulat, 1923. 63-96. o.

⁷ Teres Ágoston S.J.: Biblia és asztronómia. Mágusok és a csillag Máté evangéliumában, Springer-Verlag, 1994. 243. o.

⁸ Teres: i. m. 249. o.

⁹ Csaba György: Csillagjósítás - legenda és valóság, Minerva, 1986. 31.; Charles Delhez S.J.: A modern asztrológia, Mécses Könyvkiadó, évszám nélkül, 14. o.; vö. Teres: i. m. 100.

*lagászati és történelmi összkép*¹⁰ fontosságát. Az asztrológiával kapcsolatosan ma is használt „világkorok”, „világév” és „világhónap” kifejezések ilyen környezetben születtek, éppen ezért nem ragadhatjuk ki azokat onnan veszély nélkül. Mindezeket az előző fejezetben foglaltakkal összevetve láthatjuk, hogy közelebb járunk az igazsághoz, ha ezeknek a fogalmaknak *nem egzakt csillagászati*, mint *inkább kultúrtörténeti* tartalmat tulajdonítunk.¹¹

Ezen a szemüvegen át nézve tudjuk csak, ha nem is tökéletesen, de megközelítő tárgyilagossággal szemlélni az asszír kultúrát. A felületes szemlélő számára ezek az összefüggések persze nem léteznek, így érthető, hogy torz történeti tények talaján állva téves következtetésekre jut. A babiloni mágusok nem ismerték még a precesszió okát, számukra tehát természetes volt, hogy a hagyományt átvéve szimbolikus jelentőséget tulajdonítottak a Tavaszpont átlépésének másik csillagképbe. Mivel ez jóval Jézus és Newton¹² előtt történt, világos hogy nem is tehettek másképp. A modern asztrológus ott szokta a hibát elkövetni, hogy ezt aényt nem veszi kellőképpen figyelembe. Lényeges tehát hangsúlyozni, hogy a babiloni csillagászat mágikus gyakorlata sem kis mértékben különbözött a modern asztrológia praktikáitól. A mai mágikus törekvésekkel szemben, szándékuk elsősorban a pontosabb naptárkészítés, időszámítás és időjárás-jelentés volt, az államszervezet, a társadalom és az egyének javára. A babiloni háttérköveken fennmaradt ábrák is mutatják, hogy a csillagképeket elsősorban társadalmi, politikai szempontból értékelték.¹³ *A mágusok mestersége az ókori társadalomban hasonló szerepet tölthetett be, mint a mai társadalomban a modern tudomány.*

A természetes asztrológia¹⁴ tehát igen távol áll a modern csillagjósástól. A mai asztrológia, ellentétben az ókori változatával direkte tudományellenes, amit a mai nézetekkel szemben nem árt leszögezni. A tudományt a New Age-es posztmodern körökben¹⁵ úgy tekintik, mint valami modern racionalista kreálmányt, ami legfeljebb csak egy a sokfajta vélemény közül, de semmiképpen sem ragadhatja meg az „igazi” valóságot, amely kizárólag az intuíció számára elérhető. Ez a vélemény azonban nagyon veszélyes. A tudomány „trónfosztásával” szabad utat nyer az áltudomány, amely végül teljes káoszhoz, az objektív valóság tagadásához vezet. És most lássuk hová nyúlnak a modern asztrológia gyökerei.

b) A hellén asztrológia

A babiloni mágusok - amint azt már érintettük - nem foglalkoztak mai értelemben vett asztrológiával, azaz csillagjósással egyéni sorsokról. Lassacskán azonban megjelent az egyéni, személyes érdeklődés is.

¹⁰ Teres: uo.

¹¹ Vö. Csaba: i. m. 179. o.

¹² Jézussal kapcsolatban ld. a 44. jegyzetet. Newton jelentőségéről pedig a későbbiekben lesz szó.

¹³ Teres: i. m. 239; 249. o.

¹⁴ Így hívhatjuk a babiloni asztrológiát szemben az „ítéletmondó” típusal, amely a modern - hellén típusú - csillagjósálás következtében jelent meg. Ezt a megkülönböztetést a későbbiekben még megemlítjük.

¹⁵ Vö. Szükség van-e tudományra? (Beszélgetés Balázs Nándor akadémikussal). In. Magyar Tudomány 1997. 7. szám. Bencze Gyula: Lesz-e még tudomány 2001-ben? In. Magyar Tudomány 1997. 8. szám. A posztakadémikus tudományig és tovább (beszélgetés Fehér Mártával). In. Magyar Tudomány 1997. 7. szám.

Először valószínűleg a perzsák hatására, később pedig a görög humanizmuson nevelkedett egyén megjelenésével terjedt el a *személyre szabott jóvendőmondás*.¹⁶ A városállamok közötti háborúskodás létbizonytalansággal járt, s a köznapi emberek – ahogyan bizonytalan időkben lenni szokott – támaszt keresve a babonák és varázslások felé fordultak. Nagy Sándor hódításai a maihoz hasonló helyzetet teremtettek az ókorban. Először jött létre egységes világbirodalom Hellász nyugati partvidékétől Egyiptomon át az Indusig tartó térségben. Megkezdődött a különböző kultúrák keveredése. A hellenizált, szinkretista világ jó táptalajnak bizonyult az áltudományok terjedéséhez.¹⁷

Míg az asszír-babiloni asztrológia inkább évszázadok alatt megfigyelt konstellációkkal és azok szabályos váltakozásaival dolgozott, a személyes jellegű jóvendőmondás új paramétereket hozott be a gyakorlatba; az idő, a hely, a születés napja és órája. Megjelent a *horoszkóp* (görögül: megnézni az órát).¹⁸ A babiloni hagyomány természetesen az idők folyamán alaposan megváltozott. A legfontosabb változásokat a görögök hajtották végre rajta. Csak egy példa: a görögök a horoszkópban már nem vették figyelembe az egész eget, csak az állatöv tájékát és azonkívül néhány csillagot. Kevesen tudják, hogy az állatöv kiemelt szerepe is újítás; az *asszír jóvendőlésekben a zodiákus soha sincs megemlítve*¹⁹. Ekkoriban kezdett beszüremkedni az asztrológia sok, eredetileg tőle független mágikus tanítás is²⁰.

¹⁶ Delhez: i. m. 14. o. A személyre szabott asztrológia késői bevezetése melletti érvek megtalálhatóak Neugebauer: i. m. 201. oldalán.

¹⁷ Vö. Csaba: i. m. 36-37.o.

¹⁸ Az ismert legrégebbi horoszkóp Kr. e. 410-re mutat eligazítást. A többi fennmaradt ékírásos horoszkóp mind a Szeleukida-korból (Kr. e. 312-64) való. A legrégebbi görög horoszkóp, amely I. Antiokhosz királyé, ugyanakkor csak Kr. e. 62-re szól. Papiruszon és a görög irodalomban időszámításunk kezdetétől találunk horoszkópokat. (vö. Neugebauer: i. m. 200. o.)

¹⁹ Neugebauer: i. m., 182. o. A csillagászok a 30°-os jegyekre osztott Zodiákust *csak a perzsák korában, Kr. e. az V. században* kezdték használni a bolygók („vándorló csillagok”) állásának meghatározására. Vö. Teres: i. m. 65; 226-227. o.; Zubriczky A.: Jézus élete és a vallástörténet, 71-72. o. Otto Neugebauer „Egzakt tudományok az ókorban” c. művében megjegyzi, hogy az ötvenes évekig még szokás volt Kr. e. 419-et tekinteni a tulajdonképpeni állatövi jegyek első említésének időpontjaként. E. F. Weinder a hatvanas években azonban kimutatta, hogy ebben időben az állatövi jegyeket még nem használták (152. o.). Nyilván ebből a megfontolásból jelöli meg műve 114. oldalán a IV. századot a zodiákus felállításának időpontjaként.

A 30 -os hosszúságú szakaszokra való felosztással kapcsolatban Neugebauer professzor is hangsúlyozza, hogy ez tisztán matematikai okokból történt: „Lényegében az állatöv nem volt más, mint egy matematikai elképzelés, amelyet kizárólag csak számítások céljára szerkesztettek és használtak.” Ez a vonatkoztatási rendszer egyébként nem volt kizárólagos, hiszen az állatöv felállítása előtt a babiloni csillagászat már tekintélyes múlttal rendelkezett: fénykora Kr. e. a VII. századra tehető (vö. Teres: i. m. 63.; Neugebauer: i. m. 113. o.). „... az ékírásos korszak végéig az égbolton való helymeghatározásokhoz a jól ismert fényes csillagokat választották viszonyítási pontként.” Ez a kezdetleges módszer még a zodiákus felállítása után is sokáig használatban volt: még a római kori görög horoszkópokban is párhuzamosan használták az állatöv jegyei és fokok segítségével történő helymeghatározással. (Neugebauer: uo. 114. o.)

²⁰ Csaba: i. m. 37. és 40. Mindezen mágikus változtatások ellenére ne gondoljuk, hogy a hellén asztrológia teljes egészében a maihoz hasonló áltudomány volt (a mai csillagjóslás áltudományosságát a dolgozat befejező részében igazoljuk). „... az asztrológia tényleges kifejlődése a hellenisztikus tudomány egyik fontos ága. Mai tudásunk szempontjából nézve egy régi asztrológiai munka teljes értelmetlenségnek tűnik. De ne feledjük, az ilyen tanokat a korabeli háttér tekintetbevételével kell tanulmányoznunk. A görög filozófusok és csillagászok szemével nézve, a Világegyetem egymással közvetlen kapcsolatban lévő testek jól meghatározott szerkezetű. E testek közötti kölcsönhatás elve lényegében nem különbözik a mai mechanikai elméletektől. Éles ellentétben állt ez az istenek önkényes uralkodásával, vagy azzal a lehetőséggel, hogy az eseményeket varázslatos cselekményekkel befolyásolhatják.” – Neugebauer: i. m. 183. o. A mágia alapjaival összehasonlítva, az asztrológia háttere tehát tiszta tudomány.

Miután a Pártusok megszállták Mezopotámiát (Kr. e. 141-től) a kaldeusok²¹ (mágusok) egyre nagyobb számban menekültek el onnan. Néhányan Szíriában és Görögországban iskolát vagy szektát alapítottak, melyeknek izraeliták és görögök is tagjai lehettek. Ezek aztán önkényesen felvették a mágusi címet. A tehetségesebbek úgy biztosították megélhetésüket, hogy megnyerték egyes magas rangú állami tisztviselők bizalmát, és császári kormányzók udvari tanácsadói lettek. Mások városról városra vándorolva közönséges csillagjóslással keresték kenyerüket és kihasználták az egyszerű népek hiszékenységét. Tiberius császár több száz ilyen hamis mágust tiltott ki Rómából. Lukács két hamis mágus esetét írja le az *Apostolok Cselekedeteiben* (8, 4-24.).

Az ókori tudományos közélettel kapcsolatban²² egyébként értékes adatokat szolgáltat *Strabón* (Kr. e. 63 – Kr. u. 21) görög geográfus, aki Rómában, Athénban, Egyiptomban és Szíriában írta földrajzi és néprajzi tanulmányait. Írásában dicséri a babiloni mágusok szigorú erkölcsi életét és tudományát, azután a következőket mondja:

Nagy Sándor halála után Babilonban csak a belföldi bölcseknek (mágusoknak) tartottak fenn egy meghatározott lakótelepet²³, akiket *kaldeusoknak* hívnak, és csillagászzal foglalkoznak. Néhányan a születési óra csillagait is értelmezni tudják, de *a többiek nem ismerik el őket*. A kaldeus csillagászoknak többféle iskolájuk van, amelyek Uruk városából, Barszippából és más városokból valók. [...] Vannak köztük kiváló matematikusok, mint Naburianos, Kidenas, [...].²⁴

A görög filozófusok, mint Platón és Arisztotelész, szintén különbséget tettek a tudós „perzsa mágusok” és a népszerű „varázsló mágusok” között.²⁵

Geminos Kr. e. 73-70 között írta „Bevezetés az égi jelenségekbe” c. művét²⁶, melyben Pythagorastól kezdve vázolja a csillagászat fejlődését. Könyve kétszáz éven át, egészen Ptolemaiosig, a geometriai asztronómia tankönyve maradt. Művében hivatkozik a kaldeusokra is, de *elítéli a csillagjóslást*. Ez azért is érdekes számunkra, mert minden bizonnyal az ő könyvéből tanult Ptolemaios a híres alexandriai csillagász is, akit a modern asztrológusok atyjuknak tekintenek.

Az ókorban kevesen tudták megkülönböztetni az asztronómiát az asztrológiától, vagyis a matematikai csillagászatot a csillagjóslástól. Még ma is sokan összetévesztik a két kifejezést. *Klaudios Ptolemaios* volt az első, aki a korábbi babiloni és görög csillagászok megfigyeléseire és hagyományaira támaszkodva rendszerbe foglalta a *geocentrikus* asztronómia elméleteit, és elválasztotta azokat az asztrológia szabályaitól.

Főművében, melynek címe „A matematikai tételek XIII könyve” (*Almagest*) úgy írja le az asztronómiát, mint az égitestek helyzetének és mozgásának geometriai és matematikai meghatározását. *Tetrabiblos*, vagyis „Négy könyv az asztrológiai előrejelzésekről”²⁷ című másik munkájában pedig elsőként kodifikálta a teljes *egyéni* asztrológiát: ismerteti a Nap, Hold, bolygók és csillagképek sajátos hatásait, a csillagjóslás hagyományos szabályaival együtt. A tapasztalt kölcsönhatásokat azonban meglehetősen bizonytalan és önkényes szabályok alapján értelmezi. Ezt valószínűleg ő is tudta, éppen ezért a mű előszavában óvatosságra figyelmeztet: „*az asztrológiai értelmezések*

²¹ Babilonban a csillagászok a papi osztály legelőkelőbb tagjai voltak. A papok pedig mindig a kaldeus népcsoporthoz tartoztak. Így később a görögök már csak egyszerűen kaldeusoknak nevezték a mágusokat. Vö. Teres: i.m. 56. o.

²² Vö. Teres: i. m. 65. és köv. o.

²³ Babilon ugyanis a Szeleukidák és a Pártusok korától (Kr e. II. sz) kezdve fokozatosan elnéptelenedett.

²⁴ Geographika Bibl. XV. 3,13; XVI. 1,5-6. - id. Teres: i. m. 68. o.

²⁵ Teres: i. m. 66.o

²⁶ Görög címe: „Eisagogé eis tá phainoména”- vö. Teres: i. m. 197.o

²⁷ Teres: i. m. 172. o.

nem rendelkeznek olyan bizonyossággal, mint az asztronómiai számítások.”²⁸ A közönséges csillagjósolás az egyes horoszkópok elkészítésénél még napjainkban is szinte szó szerint a Tetrabiblos szabályait használja, azonban félremagyarázva azok jelentőségét, mintha a csillagok állása határozná meg a földi eseményeket.

A rabszolgák és hódítások útján az asztrológia Rómába is eljutott, bár váltakozó szerencsével; az elragadtatástól az elvetésig. A kaldeusok vagy a császári tanácsadó rangjaig emelkedtek fel (Julius Caesar, Tiberius, Néró alatt), vagy elűzték őket. Számos ellenfelük között meg kell említeni Cicerót, a híres szónokot, az idősebb Pliniust, vagy Augustin d’Hipponét. Ismeretes *Cicero* (Kr. e. 106-43) egy kérdése, melyet a *De divinatione* c. művében tett fel: vajon mindazok, akik Cannae-nál elestek, mind ugyanazon csillag alatt születtek?²⁹

c) A középkor

A keresztény hit erősödésével hanyatlani kezdett az asztrológia, sőt majdnem eltűnt. Az egyházatyák és zsinatok világosan és határozottan kifejtették álláspontjukat az asztrológiáról.³⁰ Az apostolok és egyházatyák úgy emlegetik a kozmikus erőket és hatalmakat, mint amelyek már teljesen a feltámadt Krisztus uralma alatt állnak. A hatásuk érezhető, de nincs többé hatalmuk a keresztségben újjászületett hívő lelkek fölött (vö. Kol 2,15). *Szent Ágoston* püspök (354-430), fiatal korában az asztrológia lelkes híve volt, később azonban hosszas vajúdság után elvetette azt. Rájött, hogy a konstelláció nem határozhatja meg az ember sorsát, ti. az egyidejűleg született embereknek és az ikreknek is gyakran egészen különböző jellemük és életük van.³¹

A középkorban az európai keresztények már jól tudták, hogy az égitestek nem angyalok vagy istenek, mégis azt hitték, hogy az ember jelleme és sorsa a mindenkori csillagállásoktól függ. *Aquinói Szent Tamás* (1225-1274), az egyik legnagyobb tekintély a bölcselet és teológia területén, nagy összefoglaló műveiben behatóan tárgyalja a középkori asztrológia kérdéseit is. Azzal a kérdéssel kezdi, amely akkor mindenkit érdekelt: Van-e okozati összefüggés asztrális hatások és emberi tettek között? – Válaszában bölcseleti megfontolások útján kimutatja, hogy az asztrális hatások vagy „kozmos sugárzások” *fizikai* jellegűek, és így nem érinthetik közvetlenül az ember *szellemi* lelkét, vagyis nem befolyásolják az ember szabad elhatározó képességét és cselekvését. Fizikai hatások csak az anyagi és testi folyamatokat érintik, és így *hajlamossá tehetik* az embert bizonyos tettekre, *de nem kényszeríthetik*. A bölcsek uralkodnak a csillagok felett, mert legyőzik ösztöneiket és szenvedélyeiket.³²

A XIII. századtól kezdve egyre jobban elterjedt *Ptolemaios* műveinek latin fordítása, és az asztrológia a csillagászzal együtt közös tantárgy lett az európai főiskolákon. Háromszáz éven át Róma püspökei is foglalkoztak asztrológiával. III. Pál pápa asztrolómusa, *Lucas Gauricus*, előre jelezte a földrengést és pestisjárványt, amely 1540-ben bekövetkezett. A pápa az ő tanácsára hívta össze a Trienti Zsinatot 1545-ben, amely

²⁸ Teres: i. m. 173. o.

²⁹ Delhez: i. m. 15; Csaba: i. m. 43

³⁰ I. Toledói Zsinat, Kr. u. 400, (DS 205); Szent III. Sixtus pápa „Quam laudabiliter” k. levél, Kr. u. 447, (DS 283); I Bragai Zsinat, Kr. u. 561, (DS 460).

³¹ Vö. Augustinus: *Confessiones*, IV, 3; VII, 6; *De Civitate Dei*, V, 1-11

³² *Summa theol.* I. q. 115,3-4; II/2. q. 95,5; *Summa c. Gentiles* III, 84-87. – id. Teres: i. m. 173.o

kiközösítés terhével megtiltotta a híveknek a csillagjóslást és az ezzel kapcsolatos könyvek használatát.³³ Meg kell jegyezni azonban, hogy a püspökök különbséget tettek a személyi szabadságról ítélkező (judiciális) csillagjóslás és a természetes (naturális) asztrológia között. V. Sixtus pápa 1586-ban „Caeli et Terrae Creator” kezdetű bullájában a zsinati határozatokra hivatkozva ismételten elítélte a *judiciális asztrológia* súlyos tévedéseit (determinizmus, fatalizmus, ateizmus), de ugyanakkor elismerte a *naturális asztrológia* lehetőségét, amely az égitestek kölcsönös hatásából természeti jelenségekre következtet.³⁴

Éppúgy, mint az ókorban, még a XVI. században is *két szálon* fut az asztrológia gyakorlata. A következő században, a tudományosság terén bekövetkező forradalmi változások után, a naturális asztrológia letisztul, és lassacskán kialakul belőle a matematikai csillagászat tudománya, végül pedig a modern asztrofizika – ahogy ezt már a babiloni mágusok tudományával kapcsolatban is megjegyeztük. Ekkor azonban még szó sincs ezekről a forradalmi változásokról, hiszen továbbra is általánosan a földközpontú világmép uralkodik. Továbbá ebben az időszakban a tudományos módszer még általánosan filozófiai volt, az újkori természettudományra jellemző tapasztalati módszer még nem terjedt el. Ezenkívül a tudomány még alig húzta meg a határt az alkímia és általában az ezoterizmus kétséges szomszédsága között.³⁵

Mielőtt tehát az Egyház döntéséből messzemenőbb következtetéseket vonnánk le, ne felejtsük el, hogy az megfelelt a kor addigi általánosan elfogadott tudományos ismereteinek: harmonikusan illeszkedett az akkori geocentrikus világmépbe. Az Egyház asztrológiával kapcsolatos középkori döntései csakis ebből a nézőpontból érthetőek.

d) Az új világmép megszületése

Johannes Kepler volt az, aki végleg leszámolt a régi csillagászzal. Miután felfedezte és közzétette a bolygók *heliocentrikus* (napközpontú) mozgásának három törvényét (1619), új alapokra helyezte a naturális asztrológiát is. Hiába igyekezett azonban az asztrológiai összefüggéseket megmagyarázni a zenei hangzatok, hatásszögek, vonzóerők és mágneses erők elméletével, a végén meg kellett állapítania, hogy sok más ismeretlen hatóerő is van, amelyekkel nem tudunk számolni, és ezért az előrejelzések bizonytalanok.³⁶

Miután kiderült, hogy a Föld nem a világ középpontja, az asztrológia néhány év alatt minden hitelét elvesztette. A XVII. század végén a Tudományos Akadémiák megalapítása után, minden európai fővárosban *kizárták az asztrológiát az egyetemi tantervekből, mivel természettudományos szempontból teljesen alaptalannak ítélték.* Ehhez az is hozzájárult, hogy sokan visszaéltek a csillagjóslással és felelőtlenül kihasználták a tudatlanok hiszékenységét. *J. B. Morin de Villefranche* talán az utolsó szaktekintély, aki főművében, a 26 kötetes *Astrológia Gallicában (1661)* még megpróbálja összhangba hozni a ptolemaioszi asztrológiát a tudomány akkori eredményeivel. Tettét nem sok siker koronázta, hiszen a mű megjelenése ellenére Colbert, XVI. Lajos minisztere be-

³³ Teres: i. m. 174. o.; vö. DS 1859, 1861.

³⁴ Teres: uo.

³⁵ Teres: uo.; Delhez: i. m., 17. o.

³⁶ Teres: i. m. 174-175. o.

tiltotta Franciaországban az asztrológiát.³⁷ Jó tudni egyébként, hogy a jóslást ma is törvény tiltja a legtöbb országban.

A háttérbe szorult csillagjóslás most már tehát teljesen és végérvényesen *különvált* az asztronómiától. A csillagászok gyakorlatilag 1650 után többé már nem foglalkoztak horoszkópkészítéssel, *az asztrológusok viszont nem tartották fontosnak, hogy lépést tartsanak a tudomány fejlődésével.*³⁸

e) A newtoni korszakváltás

Kepler törvényei szerint egészen pontosan előre lehetett jelezni a bolygók égi helyzetét. Csak az nem volt még világos, hogy miért épp ilyenek a bolygópályák. Nem sokat váratott magára az új világkép egzakt matematikai megalapozása.

Isaac Newton (1643-1727) volt az, aki sok egyéb felfedezése mellett megalapozta az egész mechanikát. Mindenekelőtt felfedezte a *gravitációs törvényt*, amely által sikerült matematikai és fizikai alapokra³⁹ helyezni Kepler elgondolásait. Ezen felfedezését „*Philosophiae naturalis principia mathematica*” (A természetfilozófia matematikai alapelvei) c. korszakalkotó művében tette közzé 1686-ban. Ez végre tényleg az ember szolgálatába állította a fizikai erőket; *a tömegvonzás képlete leleplezte az égitestek mozgásának titkát.* A Newtoni kijelentés, miszerint a tömegvonzás törvénye a „világmindenség minden tömegére”⁴⁰ kiterjeszhető, akkor nyert végső igazolást, amikor a Naprendszer három külső bolygóját is felfedezték (Uránusz - *W. Herschel* 1781-ben; Neptunusz - *J. G. Galle* 1846-ban; Plútó - *C. W. Tombaugh* 1930-ban).

A gravitációs elmélet tette a rettegett üstökösöket is a csillagászati számítás tárgyává (*E. Halley* üstököse - 1682), majd 1844-ben az állócsillagok világában is megerősítésre talált (kettőscsillagok - *F. W. Bessel*)⁴¹. Ugyanezt tapasztalták a galaxisokban, a galaxishalmazokban sőt az ún. szuperhalmazokban is. Úgy látszik a tömegvonzás a kozmosz egyik legfontosabb erőhatása, hiszen lényeges szerepe van továbbá a világegyetem természetének kialakulásában is (vö. új csillagok keletkezése⁴²).

A tudományos kutatás történetében a gravitáció elmélete volt az elsőként felfedezett átfogó erejű törvény, jelentősége pedig felbecsülhetetlen. Sokan azt mondhatják: „Jó-jó, de hol vagyunk már ettől? Azóta már számtalan modernebb - a maga nemében ugyancsak nagy horderejű - elmélet született.” „Csak újabb keletű elméletekről lehet szó, de nem korszerűbbekről. A modern tudomány ugyanazokon a hagyományokon

³⁷ Teres: uo.; Delhez: i. m. 17-18; Csaba: i. m. 54. o.

³⁸ Csaba: uo.

³⁹ Ezen a ponton érdemes Balázs Nándor professzor szavait idézni: „A matematikai struktúrák és a természeti jelenségek tapasztalt harmonikus illeszkedése teljesen váratlan. Hogy ez miért van, nem tudjuk. Ezért is mondta Wigner Jenő, hogy ez a váratlan siker a külvilág leírásában egyike a legmeglepőbb dolgoknak a világon. Ennek a sikernek a legpregnansabb példája az, hogy a fizika bizonyos váratlan jelenségeket is meg tud pontosan jövendölni, mint pl. a pozitron létezését.” – Szükség van-e tudományra? 815. o. Vagyis nem téved Aquinói Szent Tamás, amikor a régiak nyomán megjegyzi: veritas est adaequatio rei et intellectus (De veritate I. 1.; S. th. I. 16. 1.), az igazság a dolgoknak (objektív világnak) és az értelemnek egybevágósága, egyezése.

⁴⁰ Herrmann: i. m. 59. o.

⁴¹ Vö. Herrmann: i. m. 17-18; 59; 103; 246-247; Magdics Gáspár: A természettudomány útjai Istenhez, Szent István Könyvek/95-97, Szent István Társulat, 1932. 17-20; Csaba: i. m. 54-55. o.

⁴² Richard Feynman: A fizikai törvények jellege, Magvető Kiadó, 1983. 34-38; 39-41. o.

alapul, mint a gravitációs törvény fölfedezése” - hangzik az ellenkezők felé *Feynman* professzor válasza „A fizikai törvények jellege” c. könyvének 15. oldalán.⁴³

Talán nem túlzás azt mondani, hogy *a Newton törvények által végérvényesen lezárt egy korszak az emberiség történetében*. Megváltásunk XVII. évszázadában végre a természettudomány is megszabadult a „a világot fogva tartó sötét fejedelemségek és hatalmasságok” hatalmából (vö. Ef 6,12; Kol 2,15).⁴⁴

Az asztrológia a józan ész mérlegén

Áttekintettük a csillagászati alapokat, és nagyvonalakban végigkísértük a kultúrtörténet fejlődését. Ezek után nem marad más hátra, mint a fentiekből levonni a konzekvenciát és a józan ész világánál eldönteni, vajon van-e valóság alapja a napjainkban oly gyakori horoszkópoknak, a modern asztrológiának, vagy nincs.

A horoszkópot készítő asztrológus még ma is lényegében ugyanazzal a módszerrel dolgozik, ezer évvel előtte élt előde. Ptolemaios „klasszikus” rendszerét veszik alapul, amelyet alapjaiban változhatatlannak tartanak. Láttuk azonban, hogy a kaldeusi hagyományt a görögök alaposan megváltoztatták, így a nagy ókori csillagász már csak a babiloni asztrológia torzított formáját hagyhatta az utókorra. Ettől eltekintve, a modern asztrológia még a helyesen értelmezett *Ptolemaiosi rendszerben sem állja meg a helyét*: Ptolemaios kora egyik legnagyobb tudósa volt, és a tudomány akkori állásával *összhangban* írta mind csillagászati, mind pedig asztrológiai műveit (vö. 20. jegyzet). A mai csillagjósolás ellenben *Kepler, Galilei és Newton* óta véglegesen elszakadt a tudományos közélettől. Nem tartott többé lépést a tudománnyal, nem vett tudomást a felfedezésekről; még ma is a geocentrikus világban gondolkodik, amely által a mágiát a valóság megismerésében reális tényezőnek tartja. Önmagába zárkózásának egyenes következményeként ezoterikussá vált, magán viselve azóta is a „beltenyészet” minden hátrányos következményét. Ettől függetlenül az asztrológusok ma is természettudósoknak tartják magukat, és mindent megtesznek, hogy ezt a tudományos közélet is elfogadja. Ez azonban nem emberi vélekedések kérdése, éppen ezért törekvésük mindaddig sikertelen lesz, amíg a csillagjósolás eleget nem tesz a tudomány objektív követelményeinek.⁴⁵

Mindezekon túl most lássuk a tudománynak az asztrológiával kapcsolatos ellenvetéseit, amelyeket a következő pontokban foglalhatjuk össze:

⁴³ C. A. Whitney: „A Tejútrendszer felfedezése” (Gondolat, 1978.) c. könyvében a kozmológia fejlődését kíséri nyomon az ókortól a modern tudományig. Newton érdemeit hangsúlyozza ezen a téren is: „A kozmológia további fejlődése, amelynek bemutatása e könyv célja, küzdelmek sorozata. E küzdelmek célja, hogy meggyőző bizonyítékokat szerezzen Newton kozmológiája mellett, ...” (57. o.)

⁴⁴ Ne gondolja senki, hogy e megjegyzés veszélyezteti a tudomány autonómiáját. Az autonómia kizárólag a tudomány saját területére vonatkozik, ez a rész pedig már annak határterületét érinti. Bár e dolgotat elsősorban nem teológiai témájú, e sorok írója mégsem állhatja meg, hogy a megváltás és a tudomány kapcsolatáról szót ejtsen: E kapcsolat szorosabb, mint ahogy eddig hitték. Ma már bizonyított ténynek számít, hogy a newtoni- és nyomában a modern tudomány a kereszténységnek köszönheti létét. Vö. Teres: i. m., 245-246; Jáki Szaniszló a neves ben-cés fizikus több mint harminc éve főleg a tudomány teológiai kapcsolatának területeit vizsgálja. Ide vonatkozó kutatási eredményeit, talán legrészletesebben „A tudomány megváltója” (Ecclesia Kiadó, Budapest, 1990.) c. művében foglalja össze.

⁴⁵ A tudományosság követelményeivel kapcsolatban, és azzal, hogy ezeknek az asztrológia mennyiben tesz eleget ld: Csaba Gy: i. m. 179-209. oldalait. Vö. Szükség van-e tudományra? 815. o.

a) A legdöntőbb érv a következő: *A csillagképek nem valóságos létezők az égbolton, amely bármiféle „kozmosz hatás” előfeltétele lenne, hanem az emberi képzelet alkotásai.*

A csillagképek alakját a költői képzelőerő hatásán kívül még az a gyakorlati szempont határozta meg, hogy segítsenek a tájékozódásban égen és földön, térben és időben. Kevesen gondolnak azonban arra a tényre, hogy a csillagképek kialakulásába milyen döntően belejátszott az akkori mágikus világkép. Az ókori népek nem ismerték az általános tömegvonzás törvényét, csak azt tudták, hogy a mozgás az élet jele, mert kövek nem képesek maguktól mozogni. Ezért úgy képzeltek, hogy az égitestek emberfeletti élőlények, angyalok vagy istenek, akik úgy mozognak az égbolton, mint az emberek a föld felszínén.

A térbe rajzolt csillagcsoportosulások teljes egészében önkényesek, optikai illúzióval magyarázhatók. Nem egy csillagkép esetében előfordul, hogy csillagjai olyan távol vannak egymástól, hogy valójában különböző galaktikákhoz tartoznak. Csak egy példa a „legaktuálisabb” *Vízöntő* csillagképből: a Dzéta Aquarii kettőscsillag (a *Vízöntő* jobb keze) 75, az ugyanazon csillagképben lévő Alfa Aquarii, más néven Sadalmelik (a *Vízöntő* feje) pedig 1100 fényévre van tőlünk. Kettőjük távolsága tehát kb. 14 x nagyobb, mint amennyire a közelebbi csillag van a Földhöz viszonyítva.⁴⁶ Hogy jobban megértsük, képzeljük el a világot kicsinyítve. Legyen a Nap tőlünk 1 mm-re. Ekkor a *Vízöntő* említett dzéta csillaga 4,7 km távol lenne tőlünk, a csillagkép másik „porcikája” pedig ebben az esetben 65 km távolságról szórna felénk „mágikus” sugarait (!). A 30°-os állatövi jegyek eredetileg arra szolgáltak, hogy megkönnyítsék a számításokat, és megfigyeléseket (vö. 19. jegyzet, második bekezdés). A csillagászok ma is erre a célra használják őket. Semmi más nincs mögöttük, mint a csillagképek egykori elnevezése. Más szóval: a zodiákus jegyekben nincsenek rádióforrások, amelyek 12 különböző minőségű kozmosz sugárzást bocsátanának ki.⁴⁷ Másrészt még szimbolikus, lélektani hatásuk sem lehet állandó, mint valamiféle „öskép” (C. G. Jung), hiszen a csillagképek alakja és tartalma lényegi változásokon ment át az idők folyamán.⁴⁸

E dolgozat keretein belül kizárólag a mezopotámiai hagyományokkal foglalkozunk, mivel ez gyakorolta a legnagyobb hatást az európai tudományra. Mindazonáltal nem lenne fölösleges az indiai, a kínai, az egyiptomi és az azték asztrológia áttekintése sem, amire itt most nincs lehetőség. De ha már a csillagképek valóságos létezésénél tartunk, meg kell említeni, hogy az említett kultúrák mindegyikében találkozhatunk számottevő csillagászzal és asztrológiával, és mindegyik kialakította a saját eszmevilágát tükröző csillagképeit is. Vajon beszélhetünk-e a csillagképek valóságos egzisztenciájáról, ha figyelembe vesszük, hogy bizonyos égitestek egyaránt megtalálhatók pl. a kínai és a helén asztrológiában, csak éppen más-más csillagképek részeként, és értelem szerint különböző hatást is tulajdonítanak nekik. Egyszerűen szólva tehát *zodiákus jegy, mint olyan: nincs, nem létezik.*

⁴⁶ J. Herrmann: Csillagászat (SH atlasz), 258-259. o.

⁴⁷ Teres: i. m. 275. o.

⁴⁸ Az ún. asszír-babiloni határköveken még csak egy-két ismerős állatövi csillagképre bukkanunk. Ezenkívül a meglévőök sem voltak egészen olyanok, mint ma: pl. a Mérleget a Skorpió ollóinak tartották. Még Kr. e. a II. században is voltak eltérések a mai elnevezésektől: a Szűzet *Kalásznak* nevezték - legfényesebb csillaga után (Spica) -, amelyet az Ég Királynéja tart jobbjában. A Kos eredeti akkád neve *Béresgazda* volt, még a II. században is így hívták, - csak később nevezték el Kosnak. A *Vízöntő*t ekkor még *főpapnak*, vagy *új királynak* ábrázolták, akiknek a trónját a Déli Hal (Piscis Austrinus) hordozta. Stb. Ld. Teres: i. m. 240-242. o. Vö. Zubriczky: i. m. 71-72. o.

b) A ma használatos 30°-os zodiákus jegyek névleg is különböznek a babiloniaktól (vö. 48. jegyzet). Lényegesebb ennél azonban az az eltérés, amelyet egyrészt az állatövi csillagképek különböző kiterjedése⁴⁹, másrészt a precessziós eltolódás okoz.

Az asztronómiában Hipparkhosz (kb. Kr. e. 190-125) után a Kos jegyével kezdik a csillagászati évet. A Zodiákust a csillagképek valóságos helyzetétől függetlenül rögzítettnek tekintik, pontosan úgy, ahogy azt Hipparkhosz 2130 évvel ezelőtt megállapította; a csillagok koordinátáit azonban mindig a pillanatnyi precessziós érték figyelembevételével adják meg. A csillagászok ma is azt mondják tehát, hogy „a Nap március 21-én a Kos jegyébe lép”, de tudják, hogy valójában a Halakkal kel⁵⁰. Hipparkhosz idejében a Tavaszpont kb. a Kos és a Halak határán volt, ma viszont a Nap már a Halak szélső nyugati csillagaival kel a tavaszi napéjegyenlőség idején. Az állatövi *csillagképek* tehát nem esnek egybe az állatövi *jegyekkel*. (!) A Kos jegye a jelenkorban kb. a Halak csillagképpel esik egybe, a Bika jele a Kos csillagképpel, stb. Ebből adódóan *minden horoszkóp önmagában véve is hamis!*

Sokakban fölmerülhet a kérdés: hogyan számolhatnak az asztrológusok a horoszkópokban továbbra is úgy, mintha a Tavaszpont „egyhelyben állna”, ha egyszer ezzel egyidejűleg a Tavaszpont elmozdulásáról, korszakváltásáról beszélnek? A kérdés jogos, azonban az asztrológusok számára nem jelent áthidalhatatlan problémát. Amit az ész nem tud megmagyarázni, egyszerűen azért, mert lehetetlen, azon ők játszi könnyedséggel túteszik magukat; „zavaros, történetietlen magyarázat”⁵¹-tal irracionális síkra terelik a kérdést, ahol álláspontjuk már megtámadhatatlanná válik.⁵²

c) Ahogyan azt már a babiloni asztrológiával kapcsolatban hangsúlyoztuk, a „világkorszakok”, „világhónap”, „világév” fogalmak kultúrtörténeti és nem fizikai jellegűek. Ugyanaz igaz rájuk is, mint amit a csillagképek létezéséről az a) pontban elmondunk – ti. hogy nincsenek. Mivel a csillagképek nem léteznek, következésképp a Tavaszpont „csillagképváltásának” sincs semmiféle hatása ránk nézve. *Nincs tehát „Új Kor” sem.*

d) Amikor a csillagászok azt a kifejezést használják, hogy „a Nap a Kos csillagképben van”, ez azt jelenti, hogy a Földről nézve a Nap a Kos alakzat csillagjai előtt tűnik fel hajnalban. A Nap tehát nincs „benne” a csillagképben - ahogyan azt az asztrológusok értelmezik -, semmi köze azokhoz a csillagokhoz. A Holdra szálló úrhajós pl. egészen más csillagok előtt látja felkelni a Napot ugyanabban az időben. Hasonló a helyzet a bolygók esetében is. A bolygók *sem a csillagképek részei*, tehát nem is irányítják az állatövi jegyeket. Öt évezreden át csak öt bolygót ismertek; az utolsó századokban felfedezett másik három csak azért fedte volna fel hatását, mert a csillagászok felfedezték őket?

e) Amint azt fent már megjegyeztük - most fontossága miatt újra nyomatékosítjuk: - az asztrológusok még ma is a régi *geocentrikus* rendszerben számolnak. Nem vesznek tudomást az egyes csillagok *sajátmozgásáról*, és úgy tekintik az égitesteket, mint amelyek mozdulatlanul az égboltra vannak erősítve⁵³.

⁴⁹ A Nap 360°-ra osztott látszólagos pályáján pl. a Rák 13°-ot foglal el, míg a Szűz - a legnagyobb kiterjedésű csillagkép - 48°-os hosszúsággal rendelkezik.

⁵⁰ Teres: i. m. 242. o.

⁵¹ Csaba Gy.: i. m. 214. o.

⁵² Magyarázatukat és annak cáfolatát ld. Csaba Gy.: 213-216. o.

⁵³ Az ókori kozmológiára jó példát találunk pl. Cicerónál: in. Cicero válogatott művei. Scipio álma. Európa, Bp., 1974, 376. o. Az ókori hittell ellentétben ma már tudjuk, hogy az ún. „állócsillagok” sem állnak egy helyben. Jó-

f) Ami a *kozmosz sugarakat* illeti, sem a Hold, sem a bolygók, sem a csillagképek nem rendelkeznek ilyen kisugárzásokkal. Ezeknek legnagyobb része a Napból árad a Föld elektromágneses erőterébe és légkörébe, ahol időnként hirtelen változásokat okoznak, amelyek azonban kiszámíthatatlanok. A Nap és a Hold tömegvonzásának hatása figyelhető meg az árapály ritmusában és bizonyos élettani folyamatokban, amelyek ezzel kapcsolatban állnak. Itt kell megjegyezni, hogy észrevehető bizonyos jellembeli hasonlóság az azonos hónapokban született emberek között. (Pl. Kos-jellem, Bika-jellem, stb.) Ennek magyarázatát nem a csillagképek hatásában kell keresni, hanem egyszerűen a környezeti, biológiai és fizikai hatásokban. (A terhességi idő alatt évszaktól függően az anya táplálkozása és mozgásmennyisége eltérő. Jellemalakító lehet még a születés utáni hónapok napfénymennyisége, stb.)⁵⁴

Ez az érvelés azonban a csillagjóslás híveit egyáltalán nem érinti; szerintük, ha a horoszkópok igazat mondanak, akkor mindegy, mit szól ehhez a tudomány. A tapasztalat azonban azt bizonyítja, hogy a jóslatok nem mindig válnak be: néha beigazolódnak, néha pedig nem. Voltaire szerint: „Nem lehet az a kiváltsága az asztrológusnak, hogy örökké tévedjen!”⁵⁵ Mindemellett *a bevált jóslatoknak sincs objektív bizonyító erejük.*⁵⁶

Asztrológia ma

Hogy ez a fejezet ide került a természettudományos cáfolat után, ennek oka az asztrológia *irrationalizálódásában* keresendő. Mindemellett továbbra is *tudományos elismerésre törekednek*: legújabbban a modern geofizika és asztrofizika ismereteit próbálják felhasználni tételeik bizonyítására. Jellemrajzaikat és prognózisaikat közismert pszichológiai szakkifejezésekkel fogalmazzák, és munkájukat a *kozmoszpszichológia* és *kozmbiológia* új tudományaként mutatják be. Észre sem veszik azonban, hogy ezzel párhuzamosan egyre távolabb kerülnek a tudományosság alapkövetelményeitől, és már egy teljesen más gondolati rendszerben érvelnek. *Az asztrológia így ma már tudományos igényei ellenére kívül esik a természettudomány tárgykörén*, módszerei és megállapításai tudományos módszerekkel nem vizsgálhatók. A modern csillagjóslásról nem túlzás tehát Charles Delhez S.J. megállapítása, amely így hangzik: *Az asztrológia ma már sokkal inkább a hit, mint a tudomány tárgykörébe tartozik.*⁵⁷

val a *táguló világegyetem* felfedezése előtt (E. P. Hubble - 1929-ben.), az angol E. Halley-nek (1718) már sikerült kimutatnia az addig mozdulatlanak hitt csillagok ún. *sajátmozgását* és *a csillagképek alakjának megváltozását* - vö. Herrmann: i. m. 142-143. o.; Teres: i. m. 148; 137. o. Mindemellett a modern asztrofizika kutatási eredményei nyomán ma már magukat a csillagokat sem tartjuk örök és változatlan valóságoknak. Ld. Herrmann: i. m. 182-196. o.; Robert Jastrow: *Vörös óriások és fehér törpék*, Gondolat, 1973. 50-64. o. Érdemes lenne feltenni a kérdést egy asztrológusnak, hogy mennyiben befolyásolná az előrejelzés helyességét, ha egy zodiákus csillagkép, pl. a Bika legfényesebb (Alfa Tauri) csillaga történetesen kihunyna?

⁵⁴ A felsorolt érvek részben megtalálhatók Teres: i. m. 253. oldalán. Csillagászati ellenvetések találhatók még: Csaba György: i. m. 213-216. o.

⁵⁵ Delhez: i. m. 45. o.

⁵⁶ Ld. ezzel kapcsolatban: Csaba Gy.: i. m. 210-236. o.

⁵⁷ Vö. Delhez: i. m. 27. o.

Az új asztrológia „színrelépése” *Paul Choisnard* (Paul Flambard, 1867-1930) francia asztrológus nevéhez kötődik, aki statisztikai vizsgálatok segítségével igyekezett kialakítani egy másik, „tudományos asztrológiát”, amelynek azóta is számos követője van. Bevezette az ún. *asztrális befolyás* fogalmát, mely szerint az egyén testi-lelki alakjának és jövőjének kialakításában *nem* a csillagok *fizikai* hatása a döntő. Az asztrális hatások az emberi lélek tudatalatti mélységeiből erednének, nem a csillagképekből és a bolygók fényszögeiből. A legújabb asztrológia ennek nyomán kidolgozta a *szinkronicitás elvét*, amelyhez *C. G. Jung* (1875-1961) svájci pszichiáter mélylélektani kutatásai teremtették meg az alapot.⁵⁸

A szinkronicitás elve értelmében a kozmosz fizikai folyamatai *nem oksági*, hanem *egyidejűségi* viszonyban állnak a pszichikai folyamatokkal. Az elmélet szerint az ember testi-lelki szervezetében ugyanazok az erők és természettörvények működnek, mint a világegyetemben, csak más módon és mértékben. Így a csillagos ég, illetve az égitestek állása és mozgása minden pillanatban hűen tükrözi az ember testi-lelki állapotát és fejlődését.

Természettudományos nézőpontból a kozmopszichológusok magyarázata nem elégséges, annál is inkább, mivel állításaikat nem bizonyítják. Addig, amíg ez nem történik meg nincs értelme a velük való érdemi párbeszédnek.⁵⁹

Következtetés

A fenti érvelésben - úgy gondoljuk - sikerült bebizonyítani, vagy legalábbis valószínűsíteni az asztrológia tarthatatlanságát tudományos szempontok alapján. Ettől kezdve már kinek-kinek a józan belátásán múlik mennyi hitelt ad az asztrológiának. Ugyanakkor ne felejtjük el, hogy a horoszkópnak, vagy általában az áltudományoknak hitelt adni nem játékszer.⁶⁰ Erre is igaz a cigarettadobozokon feltüntetett figyelmeztetés, tudniillik, hogy súlyosan káros az egészségre. Már saját életünk veszélyeztetése is lelkiismereti kérdés, itt azonban nem pusztán magánügyről van szó. Az asztrológia és mindenféle jóslás nemcsak az egyén életére, hanem társadalmi vonatkozásában is káros.⁶¹

Végül - visszautalva a dolgozat elejére - megállapíthatjuk, hogy *a New Age legfontosabb alappillére, az asztrológia, nem a valóság talaján áll.* A mozgalom csillagászatra vonatkozó megállapításai nélkülözik mindazokat az objektív valóságelemeket, ame-

⁵⁸ Csaba: i. m. 57. o. ; Teres: i. m. 277-278. o.

⁵⁹ Egyesek a parapszichológia tárgykörébe sorolják az asztrológiát. Ez azonban egy meglehetősen ingatag terület, mivel magát a parapszichológiát sem lehet még tudománynak tekinteni. Jó példa erre éppen a pszichológusok szkepticizmusa a psi-jelenségek tudományosságával kapcsolatban. Vö. Rita Atkinson – Richard Atkinson – Edward Smith – Daryl Bem: *Pszichológia*, Osiris, 1997, 190., 192. o.

⁶⁰ Az asztrológia veszélyeiről lásd Csaba: i. m. 231-236. o.

⁶¹ „Condon, a neves amerikai fizikus, aki az UFO-k kivizsgálásával megbízott állami bizottság vezetője volt, olyan veszélyesnek ítéli az áltudományokat, hogy az ilyen tanok terjesztőivel szemben a legerélyesebb fellépést sürgeti.” – állapítja meg Beck Mihály (*Tudomány-áltudomány*, Akadémiai Kiadó, 1978, 120. o.), majd idézi E. U. Condont:

„Amikor a gyermekek elméjének megrontása forog kockán, nem hiszek a sajtó vagy a szólás szabadságában. Véleményem szerint azok a kiadók és oktatók, akik bármilyen áltudományt úgy ismertetnek, mint valamely megállapított igazságot, bűnösnek találtatván nyilvánosan megkorbácsolandók és örökre eltiltandók ezen tiszteletre méltó hivatások gyakorlásától.” (E. U. Condon: *UFOs I have loved and lost*. Bulletin of the Atomic Scientists, 1969 December, p. 6.)

lyek pedig a vallási, kulturális, tudományos és pszichológiai téren jelentkező „új” ideológiához nélkülözhetetlenek lennének. Bármely megállapítás, tehát, amit a New Age zászlóvivői asztrológiai „tényekre” alapozva állítanak, kérlelhetetlenül magára vonja a dilettantizmus vádját. Nem tekintve - amennyiben van - az ártó szándékot.

A. M. D. G.!

Irodalom:

- ATKINSON, RITA – ATKINSON, RICHARD – SMITH, EDWARD – BEM, DARYL: Pszichológia, Osiris, 1997. (egyetemi tankönyv)
- BECK MIHÁLY: Tudomány-áltudomány, Akadémiai Kiadó, 1978.
- CSABA GYÖRGY: Csillagjósolás - legenda és valóság, Minerva, 1986.
- DANNEELS, GODFRIED: Krisztus vagy a Vízöntő?, Bencés Kiadó, 1994.
- DE ROSA, GIUSEPPE. S.J.: Vallások, szekták és a kereszténység, Szent István Társulat, 1991.
- DELHEZ, CHARLES S.J.: A modern asztrológia, Mécses Könyvkiadó, évszám nélkül
- DENZINGER, H. – SCHÖNMETZER, A. S.J. – HÜNERMANN, P.: Az Egyházi Tanítóhivatal megnyilatkozásai, fordította: Fila Béla és Jug László, Örökmécs Alapítvány, 1997. (a jegyzetekben: DS)
- FEYNMAN, RICHARD: A fizikai törvények jellege, Magvető Kiadó, 1983.
- GÁL PÉTER: A New Age – keresztény szemmel, Szegletkő Kiadó, 1996.
- HERRMANN, JOACHIM: Csillagászat, Springer-Verlag, 1996. - (SH atlasz)
- JÁKI SZANISZLÓ D. DR.: A tudomány megváltója, Ecclesia, 1990.
- JASTROW, ROBERT: Vörös óriások és fehér törpék, Gondolat, 1973
- KISS ULRICH S.J. – SZENTMÁRTONI MIHÁLY S.J.: Igaz-e, hogy beléptünk a Vízöntő-korba?, Hitvédelmi füzetek/12, Agapé – Vatikáni Rádió, 1995.
- MAGDICS GÁSPÁR: A természettudomány útjai Istenhez, Szent István Könyvek/95-97, Szent István Társulat, 1932.
- NEUGEBAUER, O.: Egzakt tudományok az ókorban, Gondolat, 1984.
- Csillagászati kisenciklopédia - szerk: RÓKA GEDEON és KULIN GYÖRGY, Gondolat, Budapest, 1969.
- Csillagászati kislexikon/ A Tudás Könyvtára - ford. SCHALK GYULA, Fiesta - Saxum, 1998.
- TARNAY BRUNÓ O.S.B.: Katolicizmus és kultuszok, Bencés Kiadó, 1994.
- TERES ÁGOSTON S.J.: Biblia és asztronómia. Mágusok és a csillag Máté evangéliumában, Springer-Verlag, 1994.
- Természettudományi Kisenciklopédia, Gondolat, 1983.
- WHITNEY, CHARLES A.: A Tejútrendszer felfedezése, Gondolat, 1978.
- ZUBRICZKY ALADÁR DR.: Jézus élete és a vallástörténet, Szent István Könyvek/1, Szent István Társulat, 1923.

Folyóiratcikkek:

- BALÁZS NÁNDOR (Interjú): Szükség van-e tudományra? in: Magyar Tudomány (Az MTA folyóirata) 1997. 7. szám.
- BENCZE GYULA: Lesz-e még tudomány 2001-ben? in: Magyar Tudomány 1997. 8. szám.
- FEHÉR MÁRTA (Interjú): A posztakadémikus tudományig és tovább. In: Magyar Tudomány 1997. 7. szám.